

از شر فیلهای سفید خلاص شوید

دکتر محمد صیادی

بین‌المللی Montréal-Mirabel زمانی بزرگ‌ترین در جهان از نظر سطح بود New South China Mall؛ بزرگ‌ترین مرکز خرید جهان، عمدتاً خالی مانده؛ تونل Clem Jones در Brisbane کمتر از ۵۰٪ ترافیک پیش‌بینی شده را حتی پس از نصف شدن عوارض داشت؛ بزرگراه‌های "Radial" اطراف Madrid از ترافیک بیش از حد رنج می‌بردند. هیچ کدام اما کنار گذاشته نشدند.

تعبیر مالی فیلهای سفید

اگر بخواهیم معنای اصطلاح فیل سفید را به زبان ساده بیان کنیم باید بگوییم:

در واقع اصطلاح فیل سفید به داراییهایی از زندگی و سازمان ما گفته می‌شود که امروزه کاربرد و فایده‌ای برای ما ندارند و هزینه‌ی نگهداری آن‌ها بیش‌تر از سود آن‌هاست ولی ما باز هم اصرار به نگهداری این داراییها داریم. اگر بخواهیم از ادبیات استراتژی استفاده کنیم می‌توانیم بگوییم:

فیلهای سفید منابعی هستند که به علت هزینه‌های غیرقابل بازگشت (Sunk Cost) که در مورد آن‌ها انجام شده، با وجود مولد نبودن و مفید نبودن، نمی‌توانیم از لحاظ احساسی به سادگی آن‌ها را از مجموعه منابع و داراییهای خود حذف کنیم و هزینه‌های آتی آن‌ها را هم می‌پذیریم.

اثر فیل سفید در زندگی شخصی

در زندگی شخصی، خرده‌ریزهای بسیاری داریم که جرات

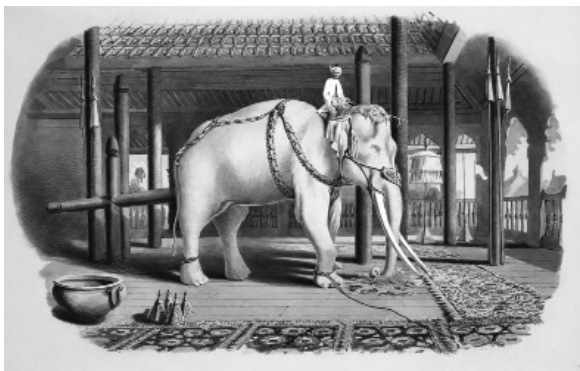
در ۲۸ مه ۱۸۷۳ روزنامه نیویورک تایمز مقاله‌ای به نام "White Elephants" (فیلهای سفید) را منتشر کرد که با پاراگراف زیر آغاز می‌شود:

وقتی یک طغیان‌گر بر سر نابودی کسی تصمیم می‌گیرد، او سر مجرم را قطع نمی‌کند و اموال او را مصادره نمی‌کند. برعکس، به او یک هدیه می‌دهد - او بزرگترین و سالم‌ترین فیل سفید را که می‌تواند پیدا کند، برای او می‌فرستد.... دریافت‌کننده هدیه نمی‌تواند این هدیه فاجعه‌بار را بفروشد یا پس بفرستد، زیرا هیچ‌کس آن را نمی‌پذیرد....

در زمانهای گذشته چند نسل نادر از فیلهای زندگی می‌کردند که سفید رنگ بودند. فیلهای سفید ارزش زیادی داشتند و به‌عنوان هدیه‌های دیپلماتیک گرانبها بین کشورها رد و بدل می‌شدند و پادشاهان در سفرهایی که داشتند این فیل را به‌عنوان هدیه به پادشاه کشور میزبان می‌دادند. هزینه نگهداری و تغذیه این فیلهای بسیار زیاد بوده است، زیرا نوع خاصی از گیاهان را مصرف می‌کردند، در ساعات خاصی شستشو داده می‌شدند، محل نگهداری آن‌ها ویژگیهای خاصی داشت و... حتی گاهی بخشی از دربار را برای نگهداری این فیلهای به‌کار می‌گرفتند. مشکل زمانی به‌وجود می‌آمد که کشور به‌دلایلی مثل قحطی، سیل، جنگ و... دچار کمبود منابع می‌شد. با وجود گرسنگی مردم و دربار دیگر دلیل منطقی وجود نداشت که پادشاهان بخواهند از فیلهای نگهداری کنند ولی به‌دلیل این‌که در گذشته هزینه‌های زیادی را صرف این فیلهای کرده بودند ترجیح می‌دادند بازهم هزینه کنند تا دستاوردهای قبلی آن‌ها از بین نرود و گاهی حتی زنده ماندن این فیل را به زنده ماندن مردم ترجیح می‌دادند.

فیلهای حداقل ۹۰ سال عمر می‌کردند و نسلهای مختلف بدون آن‌که بدانند این فیل سفید به چه کار می‌آید هزینه‌های زیادی را برای آن‌ها متحمل می‌شدند. نمی‌توانستند آن‌ها را کنار بگذارند یا رها کنند زیرا بر این باور بودند: "چون تاکنون هزینه زیادی برای آن شده است پس نمی‌توان آن را رها کرد!".

این فیل و در واقع اژدهای سفید در جهان رایج و گسترده است و هر کشوری نمونه مخصوص به خودش را دارد: فرودگاه

مناسب و پردرآمد دیگری به ما پیشنهاد شود آن را نمی‌پذیریم و همیشه دنبال کار مرتبط با تحصیل مان می‌گردیم و سالهای خوب جوانی را از دست می‌دهیم و همچنان فیل سفید مدرک تحصیلی را در آرشو زندگی حفظ می‌کنیم یا در همان شغلی که چند سال اول کاری در آن بوده‌ایم، می‌مانیم و بقیه عمر خود را صرف نگهداری فیل سفید زندگی خود می‌کنیم.

فیل‌های سفید شرکتها

شرکت "الف" از سه سال پیش پروژه‌ای را دنبال می‌کند که هیچ دورنمایی برای موفقیت آن وجود ندارد. با این حال اعضای هیئت‌مدیره با این استدلال که تا کنون یک میلیارد تومان برای آن هزینه شده حیفاست که پروژه متوقف شود، همواره ادامه آن را تصویب می‌کنند.

فیل‌های سفید دولتها

تعداد بسیار زیاد پروژه‌های بزرگ ملی و استانی و شهری وجود دارد که در دولتهای مختلف بدون برنامه‌ریزی و کارشناسی جدی و براساس سلیقه یا فشارهای سیاسی روی آن‌ها سرمایه‌گذاری و کلنگ‌زنی شده می‌شود، اما متأسفانه با گذشت زمان و تغییر مسئولان و دولتها، به‌علل بسیار زیاد از جمله کمبود بودجه، از اولویت لازم برخوردار نمی‌شود و بلا تکلیف رها می‌شود. پروژه‌هایی که با هزینه بسیار زیاد شروع شده، رها می‌شود، اما پرونده آن‌ها بسته نمی‌شود. متأسفانه هزینه‌های آتی فیل سفید را همچنان می‌پذیرند.

نکته پایانی:

فیل‌های سفید زندگی شخصی و کاری و محیط‌تان را بشناسید.

منابع:

- Ganuza Juan-José and Llobet Gerard (2020) The simple economics of white elephants, Mathematical Social Sciences, Volume 106.
- <https://motamem.org>
- <https://drtahmineamirian.ir>
- <https://farachart.com/5312>
- <https://modirnafiseh.kowsarblog.ir>
- <https://rouzegaremadan.ir/4yj87m/>

بیرون انداختن آن‌ها را نداریم. در زندگی، فیل‌های سفید زیادی داریم که بدون آن‌که خاصیتی داشته باشند، برای آن‌ها هزینه می‌کنیم! خانه هر کدام از ما یک نوع گاراژ و انباری برای صدها وسیله مصرفی است که امروزه کاربرد خاصی ندارند و با تغییر فناوری باید دور انداخته شوند، اما دل و توان دور انداختن آن‌ها را نداریم. ما در زندگی شخصی گاهی حتی از تغییر یک مبلمان ساده و یک جابه‌جایی معمولی خودداری می‌کنیم و همین فرهنگ را در جامعه بزرگ‌تر و شهر و کشورمان هم حفظ کرده‌ایم. در واقع پشت سناریو فیل سفید علت خودسرزنی پنهان شده است: اگر از کار یا چیزی که روی آن زمان و انرژی زیادی گذاشته‌ایم خارج شویم یعنی این را قبول کرده‌ایم که مدتها عمر خود را تلف کرده‌ایم و سختی قبول عدم‌کفایت تصمیم‌گیری مانع تغییر وضعیت می‌گردد و این نقطه دقیقاً همان فیل سفید است.

گاهی در زندگی شخصی رابطه‌ای را فقط به‌دلیل هزینه‌هایی (احساسی، زمان و...) که برای ما داشته است ادامه می‌دهیم و چون انرژی و زمان و محبت زیادی را صرف آن فرد یا آن گروه کرده‌ایم با علم به این‌که آن رابطه برای ما سودی ندارد باز هم به آن ادامه می‌دهیم.

در طول سالهای زندگی، فیل سفید همیشه با ما است؛ در حوزه اقتصاد شخصی، در یک زمینه سرمایه‌گذاری می‌کنیم و قیمت‌ها در آن بخش تغییر می‌کنند و گاهی کاهشی می‌شوند، اما جرات فروش نداریم و همین‌طور سرمایه‌مان تحلیل می‌رود، اما به امید گران شدن از دست‌زدن به هر ریسکی خودداری می‌کنیم.

اثر فیل سفید در زندگی کاری

شما ۷ سال در رشته مهندسی درس خوانده‌اید و بعد از اتمام فارغ‌التحصیلی کاری به شما پیشنهاد می‌شود که ابداً مرتبط با رشته شما نیست ولی شما به آن علاقه دارید و از نظر مالی و پتانسیل رشد نیز شغل بسیار خوبی است، اما به‌دلیل این‌که اگر آن را قبول کنید تصور می‌کنید که ۷ سال عمر خود را هدر داده‌اید پس این فرصت گران‌بها را از دست خواهید داد و شما مجبور خواهید شد بقیه عمر خود را صرف نگهداری فیل سفید زندگی خود کنید. فیل سفید در زندگی کاری ما دارای جنبه‌های مختلفی است؛ سالهای بسیاری که در یک شغل می‌مانیم و جرات تغییر آن را نداریم؛ سالهایی که در یک رشته تحصیل می‌کنیم و اگر شغل